

Socialvård

— jämförelser, erfarenheter

Något om mina erfarenheter som social förtroendeman i den lilla kommunen Sollerön och stora kommunen Mora skulle jag berätta om. Femton år är en kort tid men ändå har åren varit rika på förändringar. Kommunalt verksam innebär att ta initiativ men även att hålla igen. Våra skattepengar skall ju räcka till så många ändamål. I synnerhet om man är verksam inom social omvårdnad får man ofta gå på slak lina, symboliskt sett, i sitt uppdrag. Om man fattar ett enligt lagtexten tvetydigt beslut, kan tillsynsmyndigheten komma med pekpinnen. Eller också kan »Parlamentet på Byxfickstorget« komma med sin klokskap. Det är en ofta uttalad uppfattning att socialvården slösar pengar på arbetsovilliga personer. Vad sysslar man då med?

Tidigare var det tre generationers familjer som klarade det mesta av åldersvård och barn tillsyn. Visst fanns det ensamma mödrar, men daghemsbegreppet var knappast bekant. Jämställdhetsdebatten hade inte börjat. Man var helt enkelt hemma och fostrade sina barn. Pengar var det inte så gott om. De flesta på landsbygden levde enligt regeln: »Leva på små utgifter och inte på höga inkomster.« Man räknade inte sina värden i prylar och många kronor. Problem med fritiden existerade inte för någon familjemedlem.

Socialt välstånd på Sollerön? Har man inte lärt sig att utnyttja socialvården? Jag vill tro att det tidigare har funnits åtskilliga människor, som haft laglig rätt till socialhjälp men ändå aldrig försökt att ansöka om hjälp. Man har haft och har även fortfarande en stark känsla av att vilja klara sig själv. Säkert ett arv från många generationer som lever kvar hos de flesta. Sedan kommer man inte ifrån att en del hjälpbehövande människor levit i ett armod som de inte skulle behövt göra.

Arbete befördrar hälsa och välstånd, heter det. Solleröborna är kända även utanför sin ö för arbetsvilja och yrkeskunighet. Det har resulterat i att man inte gått arbetslös någon längre tid. Byggnads-, skogs- och jordbruksarbeten har avlöst varandra. Däremellan har man i regel smugit in olika hemslöjdsarbeten.

Pensionärsbostäder på Sillkann-hällen.

Foto: Lars-Erik Klockar

Ungdomsproblem har varit och är fortfarande mycket sällsynta. En mycket verksam idrottsförening med många olika aktiviteter har haft och har även i dag en stor betydelse härvidlag. Ungdomsverksamhet, som anordnas av kyrkan, med prästfamiljen Schmidt i ledningen, har på senare år kompletterat utbudet. Förebyggande barn- och ungdomsverksamhet, som inte belastat den kommunala budgeten i någon större utsträckning men ändå är av mycket stort värde.

Sprit- och ölkonsumtion förekommer. Jag skall inte försöka jämföra i går och i dag. Det förekom nog åtskilligt med sprit förr också. Man drack i samband med danserna vid helgerna men inte under veckorna. I dag gör man ingen skillnad på vardag och söndag. Restaurangdanserna varje kväll och fri tillgång på ölserveringar och barer frestar alltför många. Missbruket av alkoholhaltiga drycker går ner i åldrarna och kommer fram i dagsljuset på grund av socialvårdens och försäkringskassans utredande verksamhet. Jag vill påstå, att någon egentlig nykterhetsvård kan man inte ge utan en genomgripande vilja hos den som missbrukar sprit att komma ifrån superiet. Samhället kan ställa medel till förfogande, bostad, arbete och alla yttre betingelser. Men utan egen vilja kommer man ingenstans.

I tiden ligger att båda föräldrarna skall arbeta ihop pengar. En nödvändighet i dagens samhälle, när alla tjänster skall ersättas i pengar. Själv-

hushållningens tid är passerad. Gångna tiders barnpassning i tre generationers familjer övertogs av flickorna som slutade folkskolan. De blev barnflickor och hembiträden under några år innan de gifte sig och fick egen familj. Några flickor blev naturligtvis yrkesarbetande utanför hemmet, sjukvårdare, lärarinnor, telefonister m.fl. I dag är barntillsynen anordnad av kommunen i form av daghem, familjedaghem och fritidshem. Sollerön kunde som egen kommun anordna förskola, innan man gick in i Mora storkommun. I dagarna är det klart för inflyttning i daghem i Solleröns första egentliga hyreshusområde öster om kyrkan. Familjedaghem med heltidsanställda dagmammor finns även på Sollerön. Jämställdhetsdebatten till trots, kommunalanställda dagpappor är än så länge ett okänt yrkesnamn. I det här sammanhanget, en stilla undran. Vart är vi på väg? Samhällsvård av individen från födelsen till —. Frågetecknen hopar sig.

Åldrings- och hemsjukvård är väl tillgodosedd bland de gamla, som bor i sina hem på Sollerön. Mycket uppskattad av alla som fått ta del av den. Det har blivit möjligt för många människor att bo kvar i sina egna bostäder i många år. Solleröns socialnämnd gjorde under mitten av 1960-talet en utredning i form av uppsökande verksamhet. Man gjorde en kartläggning av behovet av förbättringar på bostaden, hemhjälp m.m. Ombyggnad och reparationer av bostäderna kunde göras, delvis med hjälp av statliga bidrag och lån. En tid låg faktiskt Sollerön i topp, procentuellt sett, inom länet i fråga om beviljade lån och bidrag.

På senare år har frågan om ålderdomshem ventilerats vid många tillfällen. Politiska grupper och pensionärsföreningen har gjort uttalanden i olika sammanhang. Som en självklarhet betraktar man i dag att det skall finnas ålderdomshem i varje kommun. Sollerön har inte något ålderdomshem i dag. Diskussioner har nog förts tidigare, men behovet har inte ansetts angeläget. Man hade samarbete med Venjan trots att avståndet med dåtidens färdmedel var för långt. Under 1960-talet satsade Sollerön pengar i utbyggnaden på Säbbenbo i centrala Mora för några vårdplatser som skulle få disponeras av Sollerö-bor. Man gjorde detta sedan en uppvaktning hos länsstyrelsen om statliga pengar till ålderdomshem på Sollerön blivit negativt bemött. Helt klart betydde förbättringarna på de egna husen en betydande avlastning av köerna till ålderdomshem och långtidsvård. Tidigare har enstaka hus ägts av kommunen och ställts till förfogande för personer, som saknat möjlighet och förutsättning att äga egen bostad.

I dag finns speciellt anpassade pensionärsbostäder i Utsikten och Silvkanhällen samt i något enstaka litet hus.

Blir man gammal och inte klarar eget boende själv, skall man inte behöva flytta till en helt främmande miljö. Helt naturligt betyder närheten till släkt och vänner en hel del. Ett vårdcentrum av typ ålderdomshem i närheten av Silvkanhällen är ett väl förankrat önskemål. Solleröborna har uttryckt sin mening i gåvor till Sollerö åldringsfond, vars ändamål enligt stadgarna är anordnande av åldringsbostäder. I fonden finns i dag drygt 300 000 kronor.

Administrativt arbetar man helt annorlunda som förtroendeman i storkommunen mot i den lilla kommunen för 15 år sedan. Då skulle ordföranden göra utredningar själv. Framställningar om hjälp i olika avseenden kom till distriktssköterskan, till enskilda ledamöter och ordföranden direkt eller via »djungeltelegrafan«. Faderskaps erkännanden och avtal om underhållsbidrag fick man upprätta genom besök i hemmen. Min företrädare som ordförande i barnavårdsnämnden, rektor Bror Moen, gav många goda råd inför starten. Man skulle agera med finesse. Inte bli någon portföljbarare som annonserade för grannarna vad som var på gång. Hans goda råd har varit ovärderliga för nybörjaren i ett uppdrag, som borde vara präglad av ett mycket grannliga uppträdande. Man skämtade någon gång om Bror Moens sätt att skriva protokollen. Han var så säker om ledamöternas inställning i de flesta ärendena, att han kom till sammanträdena med färdigskrivna protokoll. Inga stridbara ledamöter eller kontroversiella ärenden på den tiden inte!

Barnavårdsnämndens ordförande blev också barnavårdsman efter legendariske häradshövdingen Mås Anders Jönsson. Hans aktförvaring i kökssoffan och bokföringssystem i vänster skrivbordshurts föreföll för en besökande som en oreda utan all like. Och ändå visste han precis var han hade sina papper. Det var lätt att komma till uppdragen som ordförande i socialnämnd och barnavårdsnämnd på Sollerön. Det fanns ledamöter med många års erfarenhet och personkännedom. Jag skall inte räkna upp alla, men jag kommer speciellt ihåg Karl Böhlmarks inlägg i diskussionerna, lugn och försynt och alltid objektiv i bedömningarna. Märta Thorell, som visste det mesta om hur folk levde, från sin tjänst som distriktssköterska. Man hade nära till människan i den lilla kommunen.

I dag får ordföranden i sociala centralnämnden, som är en sammanläggning av gamla nykterhets-, barnavårds- och socialnämnden samt hemhjälpnämnden, arbeta med färdiga utredningar. Välskrivna handlingar av specialutbildade tjänstemän. Sällan vet man vem människan är bakom namnet på den som ärendet berör. I storkommunen blir det så. En omöjlighet att som förtroendeman lära känna människan. Man får lita till utredaren. Någon gång begär alkoholmissbrukaren att inför nämnden få försvara sitt leverne. Hjälpökanden vill förklara sitt behov av pengar inför nämnden. Familjer med problem i olika avseenden anser att utredningen inte ger en rättvis bild av deras situation. Makar på väg från varandra sliter åt var sitt håll med barnen. En grannlaga och svår uppgift att leda en dialog mellan spända och uppskrärrade personer och nämnden.

Att jämsides med annat arbete sköta ett förtroendeuppdrag av den omfattning sociala sektorn har i dag är svårt. Man får räkna med en arbetsbörda som är helt onormal. Den följer inte vanlig arbetstid. Alkoholmissbrukaren super inte bara på dagtid. Ungdomen krånglar till det för sig på midsommarfesten och skall via polisens arrest förflyttas till hemorten med hjälp av socialvården. Genomresande turisten hamnar i ekonomiskt trångmål, när bilen går sönder och inte kan lagas på en gång. Sjuklingen blir utskriven från sjukhus och behöver en hemsamarit som kommer och lagar mat. Uppdraget har trots allt många ljusa sidor. Man gläds varje gång man ser att problemen löst sig. Det innebär att man vill fortsätta i arbetet att hjälpa människor med svårigheter.

Lars Nyström